

Idrottens betydelse för Nils Ferlins diktning

Av Lasse Sandlin

De många kulörta lyktornas, barfotabarnens, de mycket fattiga och de magra döddansarnas diktare Nils Johan Einar Ferlin var också en idrottens man. Inte bara fotbollsspelare som jag fått för mej, när jag sökte stipendium för att utröna "Fotbollens betydelse för Nils Ferlins diktning". Rätta rubriken skulle ha varit "Idrottens betydelse för Nils Ferlins diktning". Eller kanske skulle man välja de två rader som den skånske poeten Jan Mårtenson så vackert skrivit i riktning Lennart Strandberg:

**Vad är väl 100 meter i Berlin
mot 10,3 rader av Ferlin?**

"Sportens betydelse för Nils Ferlin kan man nog inte överskatta", skriver vår största Ferlin-kännare Jenny Westerström i sin bok *Nils Ferlin - Ett diktarliv*, som 1998 kom ut till 100-årsminnet av skaldens födelse (han föddes i Karlstad 11 december 1898). Jenny Westerström förklarar detta med att Ferlins sällsynta talanger på området kom i fas med idrottens utveckling till folkrörelse. På Teaterbiografen i Filipstad kunde man se levande bilder från London-OS 1908, med bland annat italienaren Dorando Pietris stapplande målgång i maratonloppet. Byslagsmålen fick nya regler, solskens-OS i Stockholm 1912 var en viktig manifestation på vägen, och Nils Ferlin var i en lämplig ålder att absorbera allt som sas och som skrevs.

Bakgrunden

Nils var den förste i sin släkt som på allvar sysslade med idrott. Pappa Johan Albert hade varit journalist, farfar Johan präst, och farfars far Anders Jönsson bonde och klockare, fiolbyggare och björnjägare i en och samma person. Annars försökte mamma Elin Nathalia tidigt leda in Nils' intresse på lite mjukare kroppsövningar och, medan familjen fortfarande bodde i Karlstad, prövade hon att sätta Nils i dansskola. Hon tog Nils med sig och köpte för ändamålet speciella skor. Men när de båda på hemvägen passerade Klarabron, ska Nils ha släppt ner skopaketet i Klarälven, och så var de dansörplanerna ur världen.

Nils Ferlins första tio år var rena idyllen, men 1908 lockades fadern till Filipstad för att bli sin egen och inträda som redaktör för *Bergslagen*, Filipstads och Värmlands allmänna Nyhets- och Annonsblad. J. A. Ferlin står som redaktör för tidningen *Bergslagen* från 7 augusti 1908 till 28 maj 1909. Men tidningarna var uppenbarligen för många för den lilla staden, och det bolag som gav ut *Bergslagen* gick i konkurs våren 1909. Trots sitt goda renommé och sina fina vitsord fick pappan inget nytt jobb, och den 12 oktober 1909 hittades Johan Albert Ferlin, 46 år gammal, drunknad i Klarälven.

I visionen om det goda livet kom idrotten för Nils och hans kamrater att fylla en viktig plats. Idrotten blev till ett nav kring vilken en ganska osorterad tillvaro snurrade. För den första generationen idrottande småfolk var det en frihetsrörelse, en egen oas där man kunde leva ut. Där fanns, i motsats till samhället i övrigt, inga begränsningar utom den egna förmågan. Redan i de tidigaste barnaåren visade han stor livlighet, hans gymnastiska färdigheter var påfallande, och öknamnet "Flugan" säkert mycket träffande. Ferlin var påfallande mångsidig som idrottsman. En elitgymnast som förenade styrka och smidighet, och vars mångsidighet bäst syntes inom friidrotten, där han samma dag kunde ses tävla i kastgrenar som diskus, kula och spjut, hoppgrenarna längd, höjd, stav och tresteg samt löpningar på så skilda distanser som 400 och 10.000 meter. På samma dag!

I hemstaden försökte han starta ett boxningsinstitut, han var med om att i protest mot IFK Filipstads alla värvningar starta utbrytarlaget Filipstads Sportklubb, han kunde hänga sju timmar i krokig arm, och var vid 46 års ålder fortfarande en så skicklig akrobat att han, sen han trillat ut genom ett fönster tre trappor upp i Klara-kvarteren, kunde hänga där mot husväggen i flera minuter, innan räddningen kom. Varsågoda - detta är i ett antal kapitel av olika längd historien om den idrottsman som med tiden blev vår folkkäraste poet.

Så gjorde jag

Jag har läst, och jag har rest. Jag har besökt Köpenhamn, Lund, Göteborg och Filipstad. Jag har grävt i tidningsarkiv i Filipstad och Stockholm, suttit på bibliotek i Lund, Göteborg och Filipstad. En fullständig källförteckning följer i slutet, men det är framför allt i Filipstads Stads och Bergslags Tidning, som jag - och andra före mej - kunnat hämta upplysningar om idrotten i Filipstad under de aktuella åren. *Filipstads Tidning*, som den 1850 grundade tidningen numera heter, har sitt kontor i Finnhyttan några kilometer utanför Filipstad, och där fick jag stor hjälp att gräva i gamla lägg och klipp av framförallt Rolf Mårth, medlem i Ferlin-gruppen och 1999 års Ferlin-pristagare i trubadurklassen, men också av Lena Richardsson, författare till mästerverket om Filipstads-idrotten, den 430 sidor tjocka *Århundradets idrottsbok* (2000) och chefredaktör Jan Bergstam. I fortsättningen får Filipstads Tidning heta FT.

Stort A i Gymnastik

Gymnasten Ferlins storhet kan direkt skådas i realexamensbetyget, som möjligen kan betraktas som ojämnt men där man ändå måste konstatera att Nils Johan Einar Ferlin fick högre betyg i ämnet Gymnastik än i ämnet Modersmål:

Kristendom AB
Modersmål a
Tyska B
Engelska B
Historia AB
Geografi a
Matematik B
Biologi B
Fysik C
Kemi C
Gymnastik A
Flit B
Uppförande B

Realexamen tog han våren 1914, och Nils fick inte bara högsta möjliga betyg utan också ett gymnastikpremium på 10 kronor. Syster Ruth har berättat om hur stolt hon var över brodern, när skolan hade gymnastikavslutning. Då den vanliga uppvisningen var över, kom en särskild avdelning med Nils och kamraten Gustaf Andborg - och lillasyster skriver:

Den uppvisning dessa båda pojkar höll hörde mera hemma på cirkusarenan än i gymnastiksalen. Båda var fulländade små akrobater. Hela gymnastiksalen skakade av applåder.

Nils var 10 år, när familjen flyttade till Filipstad, och det var där Cirkus Tigerbrand såg dagens ljus i familjens Ferlins vedbod. Ferlin var inte bara direktör för denna cirkus utan tillhörde också ensemblen som gick på händer, slog volter och utförde diverse trapetsövningar. Eller som det står i de första verserna av dikten "Cirkus" ur *Goggles*:

Jag lärde mej gå på händer
strax måste mamma se.
Hon var den förnämsta publiken.
Fem öre tog jag entré.

Det hela var bara ett vedskjul
men störde ej minsta grand.
Och cirkusens namn var präktigt:
Den hette Tigerbrand.

Succén var klappad och given,
parketten glad och förnöjd.
Men cirkusartistens bana
blev ganska brant och fördröjd.

Rätt illa for han i världen
och mager blev han och skral.
Men ett-tu-tre - hur det kom sej,
fick han upp en saltomortal.

I skolan hade Nils en älskad gymnastiklärare i Otto Hellgren. Den självsvåldige trädklättraren och cirkusdirektören hade med tiden utvecklats till en formlig akrobat som brukade få göra solonummer i gymnastiksalen, där han ofta framkallade väldiga applåder. Men överlärare Hellgren var också den som ställde till med andra övningar både på idrottsplatsen och i skidspåret. Bäste vännen Gustaf Andborg har vittnat om hur de tillsammans brukade valla skidorna över lågorna innanför masugnskransen i Storbroyttan. De litterära och gymnastiska anlagen verkar också ha följts åt, vilket bland annat de två skolkamraterna Erik Reinholdz och Thure Lundberg har berättat om:

Nils kunde stå och deklamera på en grushög på skolgården, och i nästa ögonblick slog han volter på grushögen!

De två kamraterna kunde också intyga, att Nils var "stark, vig och villig att tampas med".

Draghjälp av Emil Norlander

Gossen Nils var tidigt igång med sin diktartalang och redan i skolan använde han den till att skoja med sina lärare och om skolans orättvisor. Som i den här visan där Nils, idrottsintresserad som han var, tagit draghjälp av Emil Norlander som till sin revy på Mosebacke nyåret 1913 skrivit en illasinnad visa om Sigge Jacobsson, maratonlöparen som trots en heroisk insats inte uppfyllt alla stora svenska förhoppningar vid maran i Stockholms-OS 1912. Han hade inte uthärdat hettan, fått skoskav efter halva sträckan och "bara" blivit sexa i mål - om än bäste europé. Emil Norlander skaldade:

A, Sigge-Sigge Jacobsson
fick tji, fick tji på maraton
för vägarna var långa dom
och skorna dom var trånga dom
han sprang, han sprang så svetten rann
men han blev bara sjätte man.

Och Nils Ferlin, då knappt 15 år, förädlade texten för att passa lärarna i Filipstad:

Och här, min vän, jag sången sjunga skall.
Om lärarna, det må väl bli mitt fall.
Ej bland dem finns den minsta
rättvisa. Dock - ett år till
jag måste där fördra.

[---]

Och våran J. M. Pettersson
han sprang väl ej i Maraton
men han rände dock omkring
och skrek för ingenting
För tji, för tji en springare
som blev en Vasariddare.

Skolan var knappast centrum i Nils Ferlins värld. Kanske just beroende på att så många tjuvade om hur tacksam han borde vara för att få gå där. Att Ferlins båda systrar, storasyster Lisa och lillasyster Ruth, ofta hamnade i kläm, när han skolkade från skolan eftersom idrottsplatsen eller skidspåret kändes mer lockande, har Ruth Hladisch berättat om i kapitlet "Min Bror Nils" i den minnesbok som Värmlands Museum gav ut 1978:

Ja, det var inte lätt att vara syster till Nils. Om han en morgon fick för stark längtan till idrottsplatsen gick han dit istället för till skolan. Var det skidföre kunde han ge sig på en tur på skidor. Då var det ganska besvärligt många gånger att vid tillfrågan var Nils var, stå där och stamma: "Ja, jag vet inte, han var rätt så bra, då jag gick hemifrån, men han har kanske blivit dålig." När Nils senare på dagen dök upp i skolan och blev tillfrågad om han varit sjuk, svarade han alltid: "Nej, jag har varit på idrottsplan" eller "Nej, jag har åkt skidor". Detta svar kan synas uppnosigt, men det var bara resultat av uppfostran. Vi var inte strängt uppfostrade, men att vi skulle tala sanning var något som både pappa och mamma obönhörligt fordrade.

Den sene simmaren

Nils lärde sig sent att simma, och det sägs, att han skämdes över att båda hans systrar Lisa och Ruth kunde simma men inte han. Han var 12 år, när simtagen en dag plötsligt satt där dom skulle, och då förflyttade han sig direkt från tiometersbassängen till öppna sjön. Lycklig och oförvägen kastade han sig rakt ut i sjön Daglösen och simmade tvärs över sjön och tillbaka, en sträcka på ungefär 600 meter.

Fotboll i Svintorgskamraterna

Ändå var det förstas som fotbollsspelare Nils Johan Einar Ferlin gjorde sina mest uppmärksammade idrottsliga insatser. Helt naturligt eftersom kamratskapet och lagandan var så viktig för honom. Som Jenny Westerström skriver:

Han var där en i laget men samtidigt en av stjärnorna - också det säger något om hans sätt att vara.

Ferlins första lag var ett kvartersgäng, Svintorgskamraterna, uppkallat efter torget utanför den egna husknuten på Hantverksgatan 2. Det torg där boskapshandeln ägde rum under Oxhälja. Vännerna spelade en oerhört stor roll för Nils Ferlin. Kamratskapet med pojkar som blev ynglingar som blev män och som förenades genom idrotten eller festandet eller - i sista hand - å yrkets vägnar var helt avgörande för hans sätt att utvecklas. Man kan tänka sig, skriver Jenny Westerström, att de nära vännerna tog över en del av det han gick miste om på grund av faderns tidiga död. Där fanns Harald Karlsson, känd som "Bagar-Harald", målvakten "Hackis" (Harald Larsson), teknikern "Lill-Gustav" (Gustaf Andborg), Runo Toll och de båda bröderna Erik och Gunnar Reinholdz. Erik var bara ett år yngre än Nils, och de båda följdes åt genom fotbollsåren. Så spelade de två ofta tillsammans i IFK Filipstads lag runt 1920, Erik högerytter och Nils högerinner. Erik var en mycket god sprinter, och 1921 blev han till exempel distriktsmästare på 200 meter. Tillsammans kom Nils Ferlin - Erik Reinholdz att bilda ett "radarpar" långt innan Statens uppfinnarnämnd och LM Ericsson 1942-43 utförde de första svenska radarproven och långt innan beteckningen "radarpar" var uppfunnen.

Erik slog inläggen som via Nils huvud hamnade i motståndarmålen. Någon speciellt organiserad träning hade man däremot inte. "Man hoppade, sprang och kickade boll för nöjes

skull", har Erik Reinholdz berättat. "Nils var en god och hjälpsam kamrat. Man kände sig glad och uppiggad i hans närvaro. Han hittade på verser och hejramsor."

Erik Reinholdz, som avled 30 maj 1998, 98 år gammal, var den siste som genom egna minnen kunde berätta om Ferlins år inom idrotten. Alltså låter jag här Erik Reinholdz i en text från 70-talet berätta om "Fotbollsspelaren Nils Ferlin" och om de texter och ramsor Ferlin skrev under denna tid:

Mina första minnen av vännen Nils Ferlin är från 1910. Familjen Ferlin, som kommit till Filipstad 1908, bodde den första tiden i den så kallade Bergmästargården men flyttade 1910 till ett hus alldeles intill det dåvarande Svintorget. Där hade vi, ett gäng grabbar från den närmaste omgivningen, bildat ett fotbollslag, som vi kallade Svintorgskamraterna. Nisse, som var spänstig och stark, kom naturligtvis genast med i laget och blev redan från början en av våra bästa spelare. I laget spelade dessutom bland andra: "Hackis" (Harald Larsson), "Lill-Gustav" (Gustaf Andborg), Nisse och jag. Hackis var en mycket bra målvakt, Lill-Gustav var teknikern och framspelaren, Nisse den farlige spjutspetsen och målgöraren och själv var jag en ganska snabb högerytter. I staden fanns ett flertal pojklag mot vilka vi utkämpade många heta duster. Svintorgskamraterna blev emellertid så småningom stadens i särklass bästa pojklag. Hackis, Nisse och jag kom därför som rätt unga med i den då i staden ledande idrottsföreningen IFK:s representationslag. Lill-Gustav hade då flyttat från staden. Till min broder Gunnars 60-årsdag sände Nisse några verser, varav en löd:

På bollplanen fick vi omsider
ett ganska förnämligt lag.
Från Svintorgskamraternas galtar
kom Lill-Gustav, Erik och jag.

I IFK:s lag spelade jag högerytter och Nisse högerinner. På den tiden spelade man med fem man i kedjan. Nisse var en mycket målfarlig spelare, vida känd för sin styrka och spänst. Han blev därför en framstående nickspecialist. Vi andra försökte, att med höjdbollar framför mål nå Nisses skalle och många av våra mål tillkom också genom hans "huvudspel". Han var, kan man säga, en föregångare till våra dagars Ralf Edström. En gång, då vi spelade i Lesjöfors, minns jag hur någon i publiken skrek, då Nisse hade nickat in ett mål:

- Han sparker ju bollen må huve...!

[---]

På våra fotbollsresor brukade Nisse författa någon hejarramsa och efter segermatcher, vilka ej var så ovanliga, skrev han ofta en visa till någon då populär melodi. Jag minns ännu några av dem.

Efter en match i Kristinehamn:

På detta numera vanliga lilla sätt
lägger man bollen i nät tämmeligen lätt.
Målvakten står där och glor med sin
tomma famn
när vi gör kål
med en massa mål
uppå Kristinehamn.

Efter en revanschmatch mot Hellefors:

När Hellefors en annan gång
försökte hålla oss en stång
för, se dom spelar oavgjort
men det märktes inte stort.
För här på våran plan blev annat
9-0. Oh, vad dom hurra!
Poliserna hörde det nere på "kurra"
och Johnsson va förbannad och han sa till
polis Toll:
- Åt helvete med deras fotboll!

I helvetet finns ingen plan
Han gillar inte fotboll, fan
dt har jag hört dom vitsat mä'
men det är synd om djävlarne.

Tänk om dom fick spela fotboll!
 Tänk om på stora Djävulsgatan
 dom spelade för gubben satan
 Det laget är nog bäst att utur räkningen
 man tar
 Där spela alla som små djävlar!

Efter en match i Molkom:

Bollarna de små, ja, de rulla, de rulla, de rulla
 rulla in i Molkoms mål
 och tårarna de små, de rulla, de rulla, de rulla
 när vi gjorde på Molkom kål.

Efter en rad matcher skrev han:

I somras vi spela boll
 6-2, 5-2, 9-0.
 Filipstad beständigt då
 klara sej behändigt så.
 Och då må Du tro dom jubla
 hejarlagets lilla klunga
 dom höll just inte tand för tunga
 dom skrånade och väsnades och
 hoppade på tå.
 Heja grabbar och gå på.

I äldre tiders fotbollsreferat var det ytterst sällan spelare nämndes vid namn. De enda namn som förekom var domarnas. "Som domare fungerade handl. Folke Edward" (FT 20 juli 1920, IFK Filipstad-Arvika IF 4-1); "Domare var kontorschef Ad. Levin." (FT 14 september 1920, IFK Filipstad-Kristinehamn 4-1). Trots det kan det, för nutidens sportjournalister, ändå vara av intresse att läsa en del formuleringar ur FT:

"Kamraterna visade tydlig brist på spelvana och böra vänja sig vid att möta bollen och ej alltid invänta studsens." (sign. "-n.", 15 juni 1920, IFK Filipstad-IF Örnen B 1-3); "Spelet var mycket ojämnt men hade det goda med sig, att det stundom beredde åskådarna högtider av skratt." (28 september 1920, IFK Filipstad-Bergsskolan 4-1).

Sekreterare i Filipstads SK

Redan på denna tid fanns begreppet värvningar, och sen IFK Filipstad börjat praktisera metoden reagerade Nils Ferlin och flera av hans kompisar. De bildade helt enkelt en ny klubb, Filipstads Sportklubb, och om klubbens bildande kan vi läsa i FT, 2 augusti 1919:

Filipstads Sportklubb, som har till ändamål att utom fotboll mera tillvarataga den i lägervall liggande allmänna idrotten inom Filipstad, Finshyttan och Storbron konstituerades vid allmänt sammanträde i onsdags kväll f. v. på idrottsplatsen. Till styrelse valdes: ordf. kand. W. von Mühlens, vice d:o kontorist H. Lundgren, sekr. hr N. Ferlin, biträdande sekr. stud. E. Reinholdz, kassör kontorist G. Söderblad, bitr. kassör järnsvarv. P. Kylén, materialförvaltare telegrafist O. Örtengren och bankelev J. Magnell. Revisorer blevo verkst.-arb. P. Kristoffersson och kontorist Yngve Ferneman med studeranden K. Nilsson och N. Fast. Styrelsen fick i uppdrag att utarbeta stadgar samt komponera föreningsdräkt mm. Årsavgiften bestämdes till 1:50 för senior (dvs över 18 år), 1 kr för junior samt 2 kr för passiv medlem. Ett 50-tal medlemmar ingingo vid starten.

2 september 1919 står det också i FT att läsa om Filipstads SK:s första match - eller som tidningen uttrycker det: den match där Sportklubben "formerade offentligen sin bekantskap". 1-1 slutade matchen, men det är tydligt, att pennan bakom den osignerade artikeln har sina sympatier hos den gamla föreningen: "Vid förlängd speltid torde dock Kamraternas större rutin avgjort matchen."

Tisdag 14 oktober 1919 kan man läsa om Sportklubbens match mot "ett under sommaren bildat Rämenslag". Den slutar 6-0 till FSK, men om vi ska tro tidningens rapportör var det inget särskilt med det: "Planen 60 m lång, starkt sluttande med en hel del andra olägenheter som för övrigt omöjliggjorde något egentligt spel."

Detta visar sig vara slutet för Filipstads SK, och torsdag 16 oktober 1919 publicerar FT en liten notis med rubriken "De tu bli ett" och texten: "Den under sommaren här bildade Filipstads Idrottsklubb har nu uppgått i I.F.K.". Dålig faktakoll dock på FT, eftersom det var Filipstads Sportklubb som avsågs. Under några månader 1919 fanns det i alla fall i lilla Filipstad fyra konkurrerande fotbollslag: IFK, Sportklubben, FAIS (Filipstads Allmänna Idrottsällskap) och Bergsskolan. Varje lokalderby var en riktig publikfest för stadens invånare, och uppåt 300 personer såg matcherna.

Han sparker ju bôll mä huve...!

Den mest omtalade matchen under Nils Ferlins hela fotbollskarriär skedde just i FSK-dress; bortamatchen mot Råmen 1919. Det var i den matchen den klassiska kommentaren kom från någon i publiken, sen Nils nickat in ett mål för FSK: "Han sparker ju bôll mä huve...!". Åtminstone om vi ska tro Ferlins egen version, publicerad i Degerfors IF:s 40-årsskrift 1947 där en av redaktörerna var Gunnar Starck, lagkamrat med Ferlin i 1919 års Filipstads SK. Rubriken: "Skaldebreve om en fotbollsbild".

Penningby den 18/2 -47

Lustigt ändå vad man kan åka tillbaks i åren på en enda sekund, broder Starck! Det här fotografiet du skickade mej, det knäpptes en gång för 28 år somrar sedan på ett gårde i det natursköna Råmen. Kanske Tegnér hade sprungit över det gårdet nån gång i sin gyllene ungdom. Eller Geijer. Ack ja, 28 år är en lång tid och man hinner förändras. Gammal och skraltig, ledbruten och reumatisk - för tillfället belagd med influensa också - sitter jag och funderar! Hur ser du ut nu för tiden, broder, och idkar du någon idrott på ålderdomen? Tjugo liter plockade jag - alldeles ensam, i höstas och det tyckte min fru var utomordentligt bra gjort. Hon har ju aldrig sett mej på fotbollsplanen! Nu visar jag henne likväl ditt fotografi - Filipstads Sportklubb i Råmen 1919 - och säger: Där ser du mej - jojomen! - och där ser du Starck. Gunnar hette han - från Degerfors - och det var en prima grabb. Han gick i Bergsskolan då. Och här har vi Reinholtz (Erik) och Fast och Hackis och Söderblad och Magnell o.s.v. (De båda sistnämnda bildade sedermera, efter mönster från Sportklubben, idrottsföreningen FAIS, Filipstads Allmänna Idrottsförening). På Starck när var det idel torparpojkar från Filipstad, säger jag, och det var ett fint lag - eller kunde åtminstone ha blivit det. Den här matchen - i Råmen, tog vi ju mera på lek eftersom det var brukets debut i idrottskläder och vann bara med 6-0. Det berodde en del på målstångerna också, som stod två meter för nära varann och var en halv meter för korta. Den stackars Råmensmålvakten - som f.ö. gjorde en fullständig fantommatch - slog några ofrivilliga backhands emellanåt så det sa skvatt i plankan - eller överstången, kanske vi skulle säga, och jämrade sej högljutt. "Planen" var ganska originell också - såtillvida att den såg ut som en skidbacke. Första halvlek spelade vi nerför. Bollen rullade före oss - rakt i armarna på målvakten eller bredvid målet - så vi hade just ingen kontakt med den, men andra halvlek gick det ju bättre. Publiken var trevlig och opartisk men reserverade sej något för de där konstigheterna att vi "sparkade mä huve". Då gills fällan inte, skreks det. Men domaren dömdo oberörd.

En sådan domare hade vi inte när vi spelade mot Filipstads IFK. Egentligen hade vi bildat Sportklubben (som aldrig hann bli inregistrerad) som en protest mot IFK eller dess metod att låna spelare lite varstans ifrån när det - som man trodde - behövdes. Vi ansåg att det aldrig behövdes och att det var båg och lånta fjädrar. Nu lovade oss detta förnämliga IFK tio måls handikap, om vi kunde slå dem. Det gjorde vi också - med nio man så gott som hela tiden och alldeles utan handikap. 3-1 blev det. Att domaren (IFK:-are) tog tillbaks två mål som han högtidligt hade blåst för och förklarade spelet oavgjort satte endast en humoristisk fläkt över den eljest nästan heroiska tillställningen. Inte mindre än fem starka utländska män hade IFK lånat (bl.a. Magnusson, Karlskoga) men vi slog ner dem i skaften. Och sällan har det varit sådant liv på Filipstads gamla idrottsplats. Folk hoppade högt i granarna och vrålade sin förtjusning. "Heja, heja, IFK, femton mål vi vänta på!" hejade dom ironiskt. Den matchen tog knäcken på IFK men nu hade vi fyllt vår mission vi också, varföre vi - efter ett kraftigt rättarting, lade ned vapnen och återinträdde i den gamla föreningen. (IFK, alltså).

Som IFK:are, broder Starck, kommer du nog ihåg den där kalla och otroligt vindstarka novemberdagen i Karlstad - mot Göta på Regementets idrottsplats. Det blev inget vidare spel då - för vindens skull, och vi kände oss ganska vissna och vilsekomna efter det där svinaktiga "attentatet" av några utsorterade IFK:are (de egentliga initiativtagarna till den gamla lånemetoden) varigenom vi för dagen förlorade våra två starkaste forwards (Eric Peterzon

och Sundqvist) men vi klarade oss 0-0 och du slet som en hund på högra backplatsen, minns jag. För att inte tala om Hackis eller Hackelman som vi också kallade honom. Kärt barn har många namn och egentligen hette han Harald Larsson och hade - liksom undertecknad, utgått från juniorföreningen Svintorgskamraterna. Där nämndes han Bagar-Harald. Han hade spelat back i Sportklubben och skulle ha gjort det nu också, om jag inte tar fel, men på grund av andra omkastningar fick han gå i målet - där han ju inte var obekant förut. Det blev hans största dag i idrottsvärlden och än i dag - efter 28 år, läser han upp Nya Wermlandstidningen: "Hemmalaget var hela tiden det överlägsna men skjutskickligheten brast betänkligt och de skott som avlevererades anammades utan vidare av Filipstadskamraternas fenomenale målvakt".

Det är så sant som det är skrivet, det intygar
Nils Johan Einar Ferlin.

Fotboll - i Lyngby, Danmark

I Jenny Westerströms Ferlin-biografi läser jag: "Han gjorde till och med en kort fotbollsinsats i samband med att han under en tid vistades i Lyngby utanför Köpenhamn". Alltså besöker jag Lyngby, Köpenhamn - idag en förort som man lättast når med pendeltåg från Hovedbanegården i Köpenhamn. Man tar tåget mot Hillerød eller Holte, det är sju eller elva stationer beroende på vilket av tågen man tar. Resan går på 20-23 minuter. Jag anländer till Lyngby en tisdag i april 2001. Det är dagen efter Lyngby Boldklubs 0-0 i derbyt mot FC Köpenhamn och som svensk blir man väl mottagen. Pelle Fahlström, den förre Hammarby-målvakten, har räddat oavgjort med en reflexräddning i slutminuterna. Vid säsongens slut, i början på juni, står ändå Pascal Simpsons FC Köpenhamn som danska mästare på 60 poäng medan Lyngby med 44 poäng blir nummer åtta av de tolv lagen i danska Superligan.

Jakob Jermiin arbetar på Lyngbys kansli, och genom Jakob kommer jag i kontakt med "Mr Lyngby" himself, Orla Nikolajsen, lika gammal som klubben: "Ska någon veta något, så är det Orla", säger Jakob. Mr Lyngby söker och undersöker i några veckor, men ingenting hittar han om någon svensk fotbollsspelare vid namn Ferlin.

Till detta finns en mycket enkel förklaring: Lyngby BK bildades 1921, och det var 1916 Ferlin bodde och arbetade i Köpenhamn samtidigt som han spelade fotboll i Köpenhamns förstads-serie för Kongens Lyngby Atletik & Idrætsforening, en föregångare till Lyngby Boldklub. Lyngby var tidigt ett industricentrum i Danmark, och bland annat var det på huvudgatan i Lyngby som Danmarks första elbelysning sattes upp 1888. Tillsammans med kamraten Erik Andersson, sedermera känd som brottare, fick Ferlin anställning vid en nystartad ursprungligen svensk yxfabrik i Kongens Lyngby. Varken brottare Erik eller fotbollsspelare Nils hade någon yrkesvana i yxsmide, och förmodligen var hela anställningen ett missförstånd. Om detta skriver Henny Ferlin i sin bok *Nils*:

Fast jobbet var ett misstag. På arbetsförmedlingen hörde man fel när Nils svarade på frågan vad han gjort förut. Han sa: "Byxpressare" (hade ju hjälpt skräddarmästare Dahlbom i Filipstad), och man hörde "Yxpressare". Anställningen blev mycket kort. Några fotbollsmatcher hann Nils dock med i något köpenhamnskt B-lag.

När de båda herrarna, som alltså inte hade någon aning om yxsmide, infann sig på fabriken, visade det sig att utbildning i yrket skulle kräva sex år. Däremot fick Ferlin arbete som smidshantlangare (smedhalva) och pressarelev i sliperiet. Ett arbete som varade i endast tre månader. Anledningen till detta var, att Ferlin kom ihop sig med kontorschefen. Som avslutning på ett gräl klippte Ferlin till så att kontorschefen föll illa mot en grindstolpe och kallade på polis. Det var bara att åka hem igen. Både för Nils och hans kompis. Men vägen hem var lång, och sen de misslyckats med att ta hyra på båt över Vänern fick de gå till fots den sista sträckan hem till Värmland.

Till Danmark och Köpenhamn återvände Nils Ferlin 1932 tillsammans med författarkollegerna Erik Asklund och Artur Lundkvist för ett gemensamt uppträdande på en poesiafton. Ferlins vana att göra natt till dag gjorde, att han inte kunde komma till ro i den gemensamma

sovkupén under tågresan ned. Väl framme i Köpenhamn fann de två reskamraterna honom vara i så medtaget tillstånd att de försökte förmå honom att sova ett slag före aftonens framträdande.

Av detta blev dock ingenting, eftersom Ferlin i triumf hämtats av sina forna arbetskamrater från fabriken i Lyngby. Så när det var dags att avtåga till uppläsningen på det av författarkamrater och studenter uppfyllda Ungarsk Vinhus befanns Ferlin vara försvunnen. Den förloerade poeten dök ändå upp till slut och gjorde med det ännu större effekt. Det var Ferlin som gjorde succé, som räddade tillställningen och som på det viset skaffade sig en publik också i Danmark. Det skulle två decennier senare resultera i att han fick en hel volym översatt.

Också en förhandstext!

I juli 1923 blev Nils invald i IFK Filipstads fotbollssektion. Då skrev han också, under signaturen "F-n.", den här artikeln i FT under rubriken "Fotboll.":

Det har varit så och så med fotbollen här i sta'n i sommar. Matcher ha nog spelats i legio gu'bevars, så att på deras mångfald kan intet anmärkas, men man måste ovillkorligen göra sig den frågan: H u r ha de spelats? Jo, så att publiken, som i början var ganska talrik, undan för undan, match efter match smultit samman tills att den vid de senaste "matcherna" så gott som alldeles lyst med sin frånvaro. Förklaringen är enkel nog: Folk ska ha n å g o n valuta för sina pengar och 50 öre gör i alla fall en halv krona. Så då så.

Nåja, något s p e l i egentlig betydelse kan man ju knappast begära på "våran" plan, men vart har farten och humöret - som Filipstadskamraterna en gång hela Värmland var så bekanta för - tagit vägen? "Det frågar man sej lite var". Spelarna själva påstå dock, att "än leva de gamla gudar" - vilket var och en, säger dom, som nu på söndag kl. 1 gästar Idrottsplan kan göra sig övertygad om.

Ja, på söndag kommer ju Karlskoga hit, och då gäller det sannerligen att göra sitt yttersta.

Karlskoga IF:s lag har icke deltagit vare sig i Mästerskapet eller Serien, men detta oaktat dokumenterat sig som ett av Värmlands absolut starkaste lag. En spellista som bl.a. visar segrar över res. Örebro lag bär givetvis också syn för sägen. För övrigt kan omnämnas, att ett komb. A- och B-lag från Filipstad som i ett anfall av övermod för 14 dar sedan gick att möta Karlskoga å deras egen plan "led ett förkrossande nederlag" som det hette. Och eftersom resultatet blev 8-0, kunna vi ju inte protestera. Nu är det emellertid meningen att ta revansch. Utsikterna är kanske inte så stora, enär I.F.K. inte heller nu kan möta upp med ordinarie A-lag, men törhända torde vi i alla fall inte vara alltför optimistiska då vi säga att ett nederlag inte är alldeles givet. Filipstad väntar att var man gör sin plikt.

F-n.

En friidrottens mångsysslare

Nils Ferlin var en mångsysslare inom friidrotten. Han kastade diskus och spjut, stötte kula, hoppade längd och höjd och stav och tresteg, löpte såväl 400 m som 10.000 m - samma dag.

Man skulle gott kunna tänka sig Nils Ferlin som tiokampare, även om jag inte hittat något direkt bevis på att han fullföljt en hel tiokamp. Dock vilar Nils Johan Einar idag inte så långt från en av tidernas största svenska tiokampare.

Nils Ferlin dog 21 oktober 1961 och ligger tillsammans med mamma Elin Nathalia och hustrun Henny Alice begravd på kyrkogården knappt hundra meter nordväst om Bromma Kyrka, intill stenmuren på gravplats P11 under Björn Erling Evensens skulptur i kopparplåt från Klara kyrka och med en av hans egna i sammanhanget vanligaste dikter ingraverad; den som börjar "Inte ens en grå liten fågel".

På motsatta sidan, den sydöstra, och ännu närmare Stockholms äldsta byggnad - jo, Bromma kyrka från omkring 1160 är faktiskt den äldsta i Stockholm - ligger Hugo Wieslander. Som man kan utläsa av gravstenen: född 11 juni 1889, död 24 maj 1976. Hugo Wieslander, olympisk guldmedaljör i tiokamp vid solskensolympiaden i Stockholm 1912, - ja, egentligen först i maj 1913 sen IOK strukit den överlägsne vinnaren Jim Thorpe för att denne under sommar-

ferierna 1909 och 1910 spelat halvprofessionell baseball i North Carolina och uppburit en ersättning på två dollar per match.

Men åter till Nils Ferlins bedrifter inom friidrotten och tre tävlingar som med resultat var redovisade i tidningen.

I FT tisdag 7 maj 1918 resultaten från IF Filipstads-Kamraternas söndagstävlingar 5 maj. Ett utdrag ur resultatlistorna med Nils Ferlin som riktmärke för hur långt vi tar med i varje gren:

Diskus kastning: 1. N. Ferlin (29,27 + 21,06) 50,33 m.
 Längdhopp med ansats: 1. F. Edward 541 cm, 2. N. Ferlin 522.
 Kulstötning: 1. N. Ferlin (9,10 + 8,03) 17,13 m.
 Trestegshopp: 1. A. Levin 11 m, 2. N. Ferlin 10,74.
 Spjutkastning: 1. A. Levin (40,48 + 23,03) 63,51 m, 2. N. Ferlin (37,81 + 22,51) 60,32.
 Platssifreplaceringar: 1. N. Ferlin 12 poäng.

I FT tisdag 14 maj resultaten från IF Filipstads-Kamraternas söndagstävlingar 12 maj.

Stående längdhopp: 1. G. Carlson 268 cm, 2. N. Ferlin 261.
 Höjdhopp med ansats: 1. A. Levin 155 cm, 2. S. Mossbäck 150, 3. Ferlin 140.
 Stavhopp: 1. Ferlin 260 cm.
 Kulstötning: 1. Ferlin 17,35 m.
 Poängpris: 1. Ferlin 9 p.

Ett drygt år senare, 28 oktober 1919, skriver FT åter om friidrottarna, och då visar Nils Ferlin även upp sin talang för långdistanslöpning. Han vinner milloppet på 40 minuter och 17 sekunder, nästan tre minuter före tvåan S. Gezelius på 43 minuter jämnt och trean A. Svanström på 44.30.

För ovanlighetens skull var även några av de tävlande nämnda i en ingress till resultaten, Ferlin till och med med förnamn till skillnad mot det vanliga begynnelsebokstavsbruket:

Träningsstävlingarna förliden söndag rönkte, liksom sina tidigare föregångare, livlig tillslutning från de tävlandes sida. Av prestationerna böra särskilt framhållas junioren J. Magnells och A. Levins spjutkastning, S. Mossbäckes höjdhopp samt Nils Ferlins kulstötning och mil-löpning.

Utdrag ur den resultatlistan:

Höjdhopp: 1. S. Mossbäck 165 cm, 2. T. Håkansson 150 cm, 3. N. Ferlin och E. Reinholdz 146 cm.
 Kula: 1. N. Ferlin 19,60 (10,76 + 8,84).
 400 m: 1. E. Reinholdz 63 s., 2. N. Ferlin 65 s.
 10.000 m: 1. N. Ferlin 40 min 17 s.

Av dessa tre friidrottstävlingar åren 1918 och 1919 kan vi upprätta en möjlig lista på personbästa för Nils Ferlin:

400 m: 65,0
10.000 m: 40.17,0
Höjd: 146
Stav: 260
Längd: 522
Tresteg: 10,74
Kula, sammanlagt: 19,60 (10,76 + 8,84)
Kula, bästa hand: 10,76
Kula, sämsta hand: 8,84

Spjut, sammanlagt: (37,81 + 22,51) 60,32
Spjut, bästa hand: 37,81
Spjut, sämsta hand: 22,51.

Lite friidrott halkade också in i en strof i dikten "Astronomi och journalistik" ur samlingen *Goggles* (1938):

Men Karlsson har vunnit första priset
 i trestegshopp och Sverige går opp!
 Sverige är populärt - Orrefors, Stadshuset,
 Stadshuset, Orrefors. - Konungen jubilerar,
 Per Albin regerar och Sverige går opp. -
 Som sagt.
 Jämsides med de stora nationerna.

Om detta skriver Jenny Westerström: "Trestegshopp var Ferlin alls inte ointresserad av, men rekordjaktet fann han löjligt, och därför får det bli en del i det flåsiga beprisandet av det svenska, som spelade en särskild roll i den politiska argumentationen när det gällde att övervinna arbetslösheten under 1930-talet." Och någon trestegshoppande Karlsson från den tiden känner vi inte till.

Slår några slag för boxningen

I början på 20-talet försöker Nils Ferlin starta ett boxningsinstitut i Filipstad, men marknaden för the noble art of self-defence var märkligt nog ingen alls i de många slagsmålen stad. Projektet rann ut i sanden på grund av att tilltänkta medlemmar backade ur. Själv tycks han inte ha utövat denna sport - "annat än i det civila", som någon underfundigt formulerat det. Om detta berättar till exempel författaren Bengt Stenberg i "Svarte Montören" ur samlingen *Inomskärs* (1979):

- Kristinehamn, tur och retur.
 Nils Ferlin, ännu ej myndig, löser biljett och tar farväl av några vänner, som nästan är nyktra idag. De är stolta över sin unge beskyddares uppdrag men också oroliga. När de vinkat tills tåget försvunnit säger de till varann:
 - Hans hjärta är stort som en ostlåda. Fotarbetet har han förbättrat med sans och steppning.
 Stinsen rullar ihop sin flagga och ser misstänksamt efter lösdrivarna, som kommer att hålla tummarna hela dagen. Nils har fönsterplats. Han ser en vacker, slingrande väg utanför stan med sjöar och dungar intill. Lämplig till roadwork i hans påtänkta boxningsinstitut. Han är sammanbiten, musklerna lösa och fina, pulsen låg.
 Vid uppehållet i Nykroppa joggar han på perrongen men folk jagar upp honom på tåget igen. Anar de att han skall skriva en dikt om att samhällets enda nöjen är tågens ankomst och begravingar?
 - Förbannade Filipstadsgangster! ropa någon.
 Han munhögs glatt med dem och lovar att stanna här en annan gång och utmana vem som helst på armbrytning.
 Torild Malmberg tar emot i Lusasken. Känner Nils sedan flera år och hela livet igenom en av hans trognaste vänner.
 - Ja, du vet att det gäller att stoppa Fältligans framfart.
 Folk vågar inte gå ut i de västra stadsdelarna.
 Det blir seger och triumf! Fältligans ledare spak som ett lamm efter holmgången, där fakiren från Filipstad inte helt följde Queensberry-reglerna. Belöning från polisen diskuteras men uteblir efter konferens med filipstadskollegerna. Käppen som Nils använde är nu i privat ägo.

Däremot provade Ferlin på att använda sina boxningstalanger på scen. 1927 till exempel då han sökte lyckan i svenska Finland och spelade med i Ernst Kleins *Strandvak* mot Sonja Looft. Ferlins boxningsintresse gav också tidigt avtryck i hans skrivna alster. Som till exempel i den här kuplettvisan med titeln "Faderväll, faderväll", där den klassiska fighten mellan amerikanen Jack Dempsey och fransmannen Georges Carpentier är nämnd. Här den första av fem verser:

Hr Carpentier han reste till U.S.A. åsta'
 Si gudda! si gudda! sade hela U.S.A.
 Å Dempsey klappa om'en å ga'n en karamäll:
 Faderväll, faderväll, kom igen i morron kväll!

Visan påstås vara från 1923, men eftersom den berömda matchen mellan Carpentier, då världsmästare i lätt tungvikt, och Dempsey, regerande mästare i tungvikt, gick redan 2 juli 1921 låter det troligare att den skrevs någon gång vintern 1921-22.

Jack Dempsey var gångbar även som jämförelseobjekt med Stadshotellet i Filipstad och den från Blekinge (Bräkne-Hoby) härstammande hotellinnehavaren Sofia Olsson. "Han ä' likadan i da" hette en revykuplett, troligen från 1923. Här den sista av de nio verserna:

Vårt hotell, dä precis som Dempsey,
 boxarkungen, si
 båda två är lika svårt att få - grogg i.
 Ja gick dit för länge sedan men jag släpptes
 inte in
 "Gou bevaura maj, sa Soffi, för den busen
 Nils Ferlin!"
 Hon blir värre da för da,
 men ja ä likadan i da,
 lika sorgsen, lika gla,
 buse blott i Filipsta,
 ja, ja ä likadan i da.

1929 skrev Fabian en annan text med boxningsinnehåll till en känd melodi, Sandahls kanon. Titeln på kuplettvisan var "Nog bör man göra det lilla man kan", och den Widden som nämns är Johnny Widd, Hugo Widlund, som föddes 13 november 1907, som blev proffsboxare 1927 och boxades 17 matcher, varav fyra i USA november 1928-februari 1929.

Förlåt mina vänner, jag mej presenterar
 i glädje och gamman jag sällan fallerar.
 Min sångröst är skral, så det skriker iblann,
 men nog vill jag göra det lilla jag kan.

En fästmö jag har huru länge det varar
 rätt galen i mej, som i övriga karar.
 En smiska jag till så det blixtra och brann,
 för nog bör man göra det lilla man kan.

En dag var jag uppe hos stadens atleter
 och fingra på stänger och allt vad det heter.
 Sen lyfte jag ledigt - tre droppar på tann
 för nog bör man göra det lilla man kan.

På boxare blev det rätt soprent i Sverge
 och borta i USA flög Widden på berge.
 Men bergmästar Nordkvist där har ni en man,
 som nog skulle göra det lilla han kan.

För svenskarna är ändå inte så klena
 och grosshandlar Viktor är duktig i bena.
 Att Nurmi behändigt bak ryggen försvann
 på det vill jag hålla det lilla jag kan.

Busen Fabian och hans kuplettvisor drabbar Filipstad första gången hösten 1922. Busen Fabian är Nils Ferlins alter ego och många filipstadsare fann nog, att det var en mycket träffande beskrivning. Det fanns även dom som ville använda starkare ord. I kuplettvisan "Pytt i panna" från 1923 presenterar han sig:

På gången å på kran ä ja bekant i stan,
min gång ä skral liksom min sång ä lång
dä ä min kran
liksom min man - dä Fabian.

Ferlin och hans kamrater levde vid den här tiden ett ganska vilt liv i Filipstad. Man satt på kaféerna och diskuterade, slogs och utövade idrotter. Som Åke Runnquist skriver i sin bok *Poeten Nils Ferlin*: "Förutom åt ett händelserikt kamratliv, delat mellan slagsmål, diskussioner och fotboll, ägnade sig emellertid Ferlin också åt annat". Nils hade ett hett humör och kom ofta i klammeri både med andra gossar och med rättvisan. Trogna kamrater fick rycka in och hjälpa honom, när det blev alltför bråkigt. Skogsryds Kafé, vid gamla Idrottsplatsen, var samlingsplats för "busarna". Det var busen Fabian (Nils Ferlin), sotarbusen (Kalle "Knopare" Wallin), rallarbusen (Anton Andersson) och gentlemannabusen (David "Femton" Jansson). Gruppens politiska inställning var radikal men den var inte bunden till några bestämda partier. De var bara allmänt radikala och allmänt oppositionella. Många i kretsen spelade schack; dock inte Nils, det hade han inte tålamod med.

20-talet var revyernas tid, och det var herrar som Ernst Rolf och Karl Gerhard som Nils Ferlin hade som föredömen, när han gisslade hemstadens borgerskap i uddiga, elaka och även snälleka kupletter. Visorna samlades i elva små häften, 1918-30.

Flera exempel på hur idrotten kom med på ett hörn har vi redan sett. Här ytterligare några. Ur en kuplettvisa från 1922 med titeln "O, vilken dag!", den femte av de nio verserna:

När Kroppastafetten av I.F.K. vinn
o, vilken dag, o, vilken dag!
Då sjunga vi alla båd' karlar och kvinns
o, vilken dag, vilken dag!
När fram så att dammet det står som
ett bolm,
den sista sträckan löpes utav Söderholm,
då knäpper jag gitarren långt mer än Eric Holm
å, vilken dag, vilken dag!

Eller som en entrékuplett 1929, till melodin "Amanda Lundbom", den sista versen av fyra:

Härdig vill vi gärna tacka
vi ska gen en liten hacka
att vår idrottsplan beknacka
han som har så gott om ti!
Opp igen å på å slå
bättre kan det säkert gå
Hugg i! --- Hugg i!
Å lyckan står den djärve bi
å pån igen, hugg i, hugg i!

Eller som den sjunde versen av åtta ur 1930 års "Flugans stolta gång":

Mellan stadens idrottsklubbar
har det länge varit gräl,
och man sparkar och man skubbar

och man pratar inte väl.
Men det händer, när jag möter både Reinholz
och Hylin,
att jag tänker uppå flugans stolta gång
på rullgardin.

Armbrytningens mästare

Att Nils var en mästare i konsten att bryta arm hade han visat på Café Skogsryd hemma i Filipstad redan i unga år. Det var där fotbollsspelarna samlades före och efter hemmamatcherna, och det var där man hade sitt omklädningsrum. Tillfälligt lär han även ha fungerat som utkastare åt ägaren Johansson, när det nån gång blev lite för stökigt på Café Skogsryd. Nils var även fortsatt en skicklig armbrytare. Under en match lär han ha brutit högra armen ur led men fortsatte med vänster arm, innan han sökte sig till Sabbatsbergs sjukhus, där han fick stanna i tre dagar.

Lusten att hävda sig fanns kvar långt upp i medelåldern, när han träffade likasinnade på Café Cosmopolite, Vasagatan 5 i Stockholms Klara-kvarter. Där fanns de som ryckte på axlarna åt en mindre välvillig recension, men som surade i dagar om de förlorat en match i armbrytning. Skrivare som Vilhelm Moberg, Olof Lagercrantz, Uno Eng och konstnären Sven X-et Erixson. Författarkollegan Gustav Sandgren har i *Livsresa* tecknat ett porträtt av Nils Ferlin i en fiktiv skildring med Gunnar Ekelöf:

- Jag kan hänga sju timmar i krokig arm, sa Nils.
- Har du inga andra litterära färdigheter? sa Gunnar. Kan du Omar Khayam?
- Snobbjävell! sa Nils. Kom ska vi bryta arm!

I "Gravöl" ur Ferlins första diktsamling *En döddansares visor* (1930) möter vi en gestalt som är misstänkt lik författaren själv, innan reumatism och livsmörker gjort tillvaron trång och ovig:

En skojare var han och slingertok
så röd och grann -
I fylla, bröder och fingerkrok
en märklig man:
Hej, dunkom och låtom oss drinka
men gäller det krafter, gosse - du såg!
Och rätar du denna min sinka,
då har du en tunna råg!

Ack, dagarna leka tafatt, tafatt,
och solen ler...
Men aldrig han knäpper en roskravatt
kring kragen mer -
Hej, dunkom och låtom oss drinka,
men gäller det krafter, gosse - håll spjärn,
när döden rätar din sinka
med fingrar av iskallt järn.

Om det var fingerkrok eller armbrytning eller något helt annat som var orsaken, så plågades han med tiden så svårt av reumatism, att han till slut inte kunde hålla i pennan. Nils Ferlin, som alltid varit så stolt över sin goda fysik fick nu uppleva hur hans hårda liv satt sin prägel på kroppen. Redan i 50-årsåldern var han en åldrande gubbe och sjukdomar slet sönder hans kropp och psyke. I ett reportage av Sören Larsson i Norrtälje Tidning står att läsa:

Nils Ferlin granskade sina reumatiska händer och muttrade:

- Man har kanske härjat för mycket.

Efter en stund tillade han:

- Det hade kanske kommit ändå. Man ska inte skylla på brännvinet, inte på livet heller.

Även klättersport

I Klara använde Nils Ferlin, som Alf Henrikson berättat om, det allra mest originella sättet att ta sig in på en av tidningarna, när han klättrade upp för fasaden på Dagens Nyheters hus.

Om Ivar Lo och TT

En del av författarkamraterna hann också se skådespelaren Ferlin på scen. Ivar Lo-Johansson hann, och Ivar Lo har i en av sina självbiografiska berättelser en festlig skildring som visar hur Ferlin i sin roll som skådespelare verkligen kunde improvisera och gå ut och in i sin roll. I detta fall för att leka lite med sin författarvän som då, 1931, just givit ut sin debattbok *Jag tvivlar på idrotten*:

Under vägen till platserna skymtade jag en som såg ut som en benrangelsman. Han satt på scenen med en hink framför sig och skalade potatis. Mannen såg upp.

- Jag tvivlar på idrotten, sa han med genomträngande tydlig röst, med utomordentlig diktion, medan jag och mitt sällskap trängde oss fram mellan långbänkarna.

Publiken rök till men trodde tydligen att repliken hörde till pjäsen.

[---]

Benrangelsmannens motspelerska på scenen stod svarslös.

- Jag sa att jag tvivlade på idrotten, återtog hans röst än starkare så att repliken gick som en syl genom publiken. Rodnaden sköt upp på mina kinder. Jag tyckte att alla stirrade på mig. Röd sjönk jag ner på en bänk för att slippa uppmärksamheten.

I verkligheten hade ingen ens känt igen mig eller satt mig i förbindelse med orden som yttrats från scenen.

- Ja ja, stammade motspelerskan. Jag också. Jag tvivlar också på idrotten.

1931 medverkade Nils Ferlin också i en tillfällighetspublikation med namnet *Idrottsbluff*, där han passade på att raljera lite med Torsten Tegnér's hurtiga betygsättning i *Idrottsbladet*, "den rivande pennan och borsten". Diktraderna om den förre medlemmen i och en av 1934 års grundare av SKS, Sportjournalisternas Klubb Stockholm, användes även ett annat sammanhang. I en Konsum-revy. Anledningen till detta var Nils Ferlins vänskap med Carl-Emil Englund, författare men också styrelsemedlem i Kooperativa föreståndarnas förbund, KFF. Söndag 24 april 1932 uppfördes KFF-revyn *Konsum dansar och ler* och Nils Ferlins "Hatten utav" föredrags av skalden själv:

Kära, kära ni,
vi ska ligga i.
Vi ska ligga i med optimism och energi!
Så att när vi dör,
vår entreprenör
säjer till bekanta
som han hejdar sig inför:

Hatten utav för Svensson!
Man såg inte mera en sån!
Låg i som en hund
och skötte sitt pund
och spillde det inte på hökar
men tog sej ändå sina krökar!
Ja, Svensson va bra, det är säkert och sant,
så liten han va', va' han allmänt bekant -
Han spelte på alla tangenter,
så änkan kan leva på ränter!
Ja, det var en karl,

om man inte har
sett maken till alla dar!

Vår Carl-Albert är
mäkta populär,
ty han ger en fingervisning både här och där.
Mussepiggiskt hård,
och pampig som en lord
matar han små fåglarna där nere på Vår Gård.

Hatten utav för Calle,
som har en sån hemtrevlig skalle.
I Wien och Clarté,
och Hjo ä han me'
och talar med främmande läten,
och lockar små fiskar i näten.
I Konsums berömda pensionskommitté,
och styrelsen för de' och de' och de'
han spelar på alla tangenter
för sina små prima patenter.
Ja, hipp, hipp, hurra,
vad Calle och ja'
och hans KFF är bra.

Skalden av idag
är en blek och svag
stackare, som borde gå och vila sej ett slag -
enligt herr Tegnér,
som jag faktiskt ger,
mina blåa ögon och min aktning mer och mer.

Hatten utav för Torsten,
den rivande pennan och borsten!
Han kan sina tricks,
och Albert på Strix,
han sitter i kolingens lumpor
och läser om Segrarens strumpor.
För T.T. är T.T., han far som en slips
och ger sina tips i kvadrat och ellips -
Han spelar på alla tangenter,
han är både ytter och center.
Han är som en bäck
av sprudlande bläck
och klarar varenda häck.

Tid, som är så rik
på ramavrål och skrik
höves det naturligtvis en analog kritik -
Ack, för denna del
fattas inga fel:
stövelknektaspel är nu ett vanligt litet spel.

Hatten utav - till jorden
för alla de nyfödda orden.
Med grace och med stil
och snabb som en bil
herr Stolpe förvandlat sitt Väntrum
till mottagningsrum och centrum.

Han spelar sin fjäder till plym i sin hatt,
 på Kreuger och Freud och på ditt och datt,
 han spelar på alla tangenter,
 i sorgdagar som vid adventer. -
 Och Herman hos oss,
 dess värre nu bråss
 på denna lilla - koloss -

För denna dikt om Carl-Albert Andersson, Torsten Tegnér, Sven Stolpe och någon som hette Svensson fick Nils Ferlin ett honorar på 15 kronor.

Fönsterakrobatik

Den 15 juni 1944, då de allierade gjort invasionen i Frankrike och hunnit säkra ett sammanhängande brohuvud, kunde man i Stockholms-Tidningen hytta en annan betydligt mindre rubrik, en tvåradig enspaltare:

Fasadgymnasts liv hängde på ett hår

Artikeln löd:

Ett vågstycke, som lätt kunnat sluta med en katastrof, utfördes på onsdagsmiddagen i ett hus vid Tulegatan. Ett par män i 40-årsåldern hade suttit och pokulerat i en lägenhet, då den ene av dem plötsligt satte igång med någon slags gymnastisk uppvisning. Oförsiktigt nog valde han ett fönster i rummet som plats för sina akrobatiska övningar och rätt som det var hängde han delvis ut genom fönstret utan att kunna klara sig upp igen. Hans kamrat skyndade till undsättning, men lyckades endast hålla den nödställda fast i det riskabla läget. Situationen var desto mer farlig, som lägenheten ligger så högt som tre trappor upp. Lyckligtvis observerades händelsen av en man på gatan, som rusade upp för trapporna och fick tag i mannen samt lyckades rädda honom in i rummet tämligen oskadad. Kamraten däremot hade skurit sig i armarna på en krossad fönsterruta och måste föras till sjukhus för att bli förbunden.

Fönsterakrobaten var förstås Nils Ferlin. Mannen som höll honom i fötterna var den gode vännen Uno Eng. Den slutlige räddarens namn är okänt. Detta hände sig efter en rejäl festnatt i juni 1944, då de båda herrarna suttit och pokulerat tillsammans med konstälskaren och mecenaten, direktör Nils Bonde Adler hemma hos denne. Om människans elände, de allierades framgångar och världens utmärkta vinkällare. Bonde Adler hade följt med de båda författarna hem till Engs våning men tidigt avlägsnat sig med motiveringen, att han ansåg, att förtäringen var för dålig. Det var sen denne avlägsnat sig som Ferlin, fortfarande vid 46 års ålder en skicklig akrobat, börjat visa sina konster i ett öppet fönster i Engs våning tre trappor upp på Tulegatan 7. Uno Eng har själv skrivit om episoden i en liten bok *Att umgås med Nils Ferlin*:

Notisen om de icke namngivna herrarna Ferlin och Eng, av vilka Ferlin givetvis var akrobaten, hade väl grundats på upplysningar från någon i huset Tulegatan 7, kanske från en av de två männen "nerifrån gården". Dessa senare var J. Edholm och Thorsten Lundberg, Elverket. Det upplystes emellertid inte om att förutom dessa ytterligare en civil person samt, nota bene, fem man från brandkåren och fem man från radiopolisen, summa tretton man, var engagerade och varav de flesta gick i vägen för varandra för att hjälpa den ordinarie räddaren att först dra upp den tunge nödställda (ty han hängde lodrätt ner med ryggen intill husväggen) och sedan dra in honom, denne mardrömsaktigt nödställda, som hängde så i kanske tio minuter eller mer tills situationen observerades. Klockan var ungefär halv nio på morgonen den 14 juni då Ferlin föll ut och i flykten, så att säga, blev gripen i fotlederna, en i sänder. Chefen för polispatrullen skrev in sig i min gäst- och dagbok som Elis Jansson, Fastlagsvägen 55, och Ferlin och jag fick följa med honom i polisbilen till Serafimerlasarettet. Den slutliga räddningen hängde på sekunder. Ytterdörren till lägenheten var olåst, ty vi väntade vår vän fröken Gudrun Brockman från Roslagsgatan. För att koka kaffe. Det tar väl minst en halv minut att spränga en dörr? ("Ajö, gamle Uno, det går inte längre", hördes nerifrån husväggen. - "Dumheter. Det kommer folk. Ankorabar!") En i benstommen mjuk liten pojke hade något år tidigare fallit ut genom ett fönster i samma hus från samma höjd och slagit ihjäl sig.

Eng fick sina rispor i armen hopsydd och Ferlin, som väntat, förde honom bakom en hög vedstapel intill sjukhuset. På den tiden såg man ofta i staden sådana vedstaplar, kanske ett kristidsfenomen. I skydd av vår vedstapel tog Ferlin ur kavajfickan upp en liten halvtömd flaska vin som han haft sinnesnärvaro nog att rädda innan vi for iväg med polisen, räckte fram den med ett "tack ska du ha" och lät mig ta en klunk först. När flaskan var tom stoppade han den tillbaka i fickan, ty man skall inte skräpa i naturen.

Detta var en av Nils Ferlins sista bedrifter i Klara. Många av vännerna var överens om att han skulle inte ha överlevt länge till som inneboende i dessa kvarter. Balanssinnet skulle han emellertid komma att testa även senare. Enligt historien ska han en natt, då han var gäst hos sin vän landsfiskal Gunnar Holmberg, ha hotat med att gå på händerna på den balkong som vetter ut mot Stora Torget i Norrtälje. Landsfiskalen lyckades förhindra detta, men konstsmiden Konrad Nyström har i en liten skulptur ändå förevigat tanken.

Cyklisten

Omkring 1940 hade Nils Ferlin i Borås köpt en cykel av märket Monark som via lite omvägar nu sen 1992 tillhör Roslagsmuséet i Norrtälje. Nils Ferlin cyklade mycket, och han hade förstas cykeln med sig, när Nils och Henny 1944 kom till Roslagen. Vid Kyrksjön, ett stenkast från Länna kyrka, med adress Penningby hyrde de först en stuga på 24 kvadratmeter, tills Nils 1947 kunde kalla sig "styckegodsägare". I december 1947 kunde han med hjälp av borgen från Bonniers för 31.600 kronor förvärva Norrboda, en röd stuga med vita knutar med 28 tunnland jord som sedan blev makarna Ferlins fasta hem.

Elin Axelsson, som var herrskapet Ferlins hyresvärd de första åren i Roslagen, har berättat om hur Nils - som hyrt "en liten stuga vid vatten" utan att ens ha sett den - blev så besviken för att det var en insjö och inte havet, att han direkt cyklade till Stadshotellet i Norrtälje. Dit hittade han men på återvägen cyklade han vilse och hamnade i Vettershaga, innan han begrep att han skulle vända. "Det var rena Kebnekaisevägen, backe upp och backe ner", hade han sagt till Elin. Annars lär cykeln mest ha använts för att cykla till lanthandeln i Syninge och där hämta kassar av öl, som Bonniers sedan fick betala.

Geografielektion med serietabeller

Efter 1923 finns ingenting dokumenterat om att Nils Ferlin skulle ha varit direkt engagerad inom idrotten i Filipstad. Men även om hans vistelser i hemstaden blev alltmer sporadiska, så bevarade han ändå sportintresset livet ut. Kamraterna från idrotten mindes han med värme. När Nils tillsammans med teaterkompanjonen från Elin Svenssons teaterskola, Elof Ahrle, satte upp en nyårsrevy i mitten på 20-talet uteblev publiken i Filipstad. Senare skrev Ferlin om händelsen i *Folket* i Bild nr 28, 1937:

"Här ska häktas" eller "Vart tog Hällefors-tjuvarna vägen" hette den revyn, och det var många roliga visor och vitsar från hundratals år i den, men den gick inte ett dugg! Ingen är profet i sitt eget fädernesland nämligen, men det tänkte jag inte på. Så det var mitt fel. Då reste vi upp till Hagfors, där jag åtminstone var accepterad som bollspelare.

Bengt Grive skriver i sin bok *Resor med Mål* (1991) om de små stockholmsklubbarna. Om Bellevue, Olympia, Norrtull, Svithiod, Torshov och Celtic, om boxningens Balder, pingisens Nordic och bandyns Astor - och så lägger han till:

- Det går ett stråk av poesi genom de här klubbarnas namn, sa Nils Ferlin från Rörstrandsgatan, som kunde Stockholmsserien lika bra som sina egna dikter.

Nils Ferlin kunde långt fram i livet förvåna sin omgivning med att hålla reda på hur lagen i fotboll och bandy var placerade även i lägre divisioner. Det var, förklarade han, som en övning i svensk geografi, och geografin lärde man sig bäst genom tabellerna i *Dagens Nyheter*

på måndagarna. Även i Ferlins mogna diktning spelar sporten en viss roll men, som Jenny Westerström skriver, den blir varken central eller ens entydigt positiv.

Radiospalet *Staden*, som uppfördes den 24 april 1935, är egentligen ett angrepp på den moderna tiden med sina tekniska framsteg och all dess hårdhet. Men lite idrott får Ferlin i alla fall plats med:

Alla:
Hallå där
Hallå där:
här komma de senaste tidernas barn,
Hallå där
Hallå där
de senaste tidernas barn.

Vi skratta åt gulnade fanor
desslikes åt gulnade brev
ty högt över titlar och anor
vårt eget beröm vi skrev.

Vi flabbar ibland så vi kippar
men gråten begriper vi inte ett skal.
För övrigt så går vi och tippas
på Gårda och Arsenal.

I den sena dikten "Ärende" ur *Kejsarens papegoja* (1951) har upptakten anknytning till en idrottsgren, och möjligen mindes Ferlin här hur några Filipstadsgrabbar, några år äldre än han själv, arrangerat ett eget maratonlopp på vägen mellan Filipstad och Bjurbäcken:

Aristion löpte från Maraton till Atén
i ett ärende.
Du skulle ha gett mej ett sådant ärende,
Liv.
Fullständigt meningslöst
springer jag runt i mitt ekorrhjul.

Efter en tids sjukdom lämnade fotbollsspelaren och diktaren Nils Ferlin det jordiska den 21 oktober 1961, han begravdes i Heliga Korssets kapell på Skogskyrkogården den 1 november 1961 och fick med tiden ro i sin "grop" på Bromma kyrkogård.

- - - - -

Källor:

Aftonbladets arkiv

Andersson, Karl-Olof: *Nils Ferlin - poet i livets villervalla*

Arvidsson, Camilla - Emretsson, Zarah - Mossberg, Liz: *Nils Ferlin*, ett projekt på Datorteket i Filipstad (1997-98)

Eng, Uno: *Att umgås med Nils Ferlin. Informella anteckningar om en kamrat* (1962)

Englund, Tor: *Hatten utav för KFF*, Poste Restante nr 1 1998

Ferlin, Henny: *Nils. Ett försök till porträtt* (1971)

Filipstads Bibliotek

Filipstads Tidnings arkiv

Grive, Bengt: *Resor med Mål* (1991)

Hladisch, Ruth: *Min Bror Nils* i "Nils Ferlin en minnesbok", utgiven av Värmlands Museum (1978)

Johansson, Birger: *Ferlin och idrotten i Filipstad*, ur *FerlinHälja*

Lyngby Boldklubs kansli, Köpenhamn

Pettersson, Thomas: *Nils Ferlin vänstersinnad högerinner*, Poste Restante nr 2 1994

Reinholdz, Erik: *Fotbollsspelaren Nils Ferlin*

Runnqvist, Åke: *Poeten Nils Ferlin* (1958)

Stenberg, Bernt: Dikten "Svarte Montören" ur *Inomskärs* (1979)

Westerström, Jenny: *Nils Ferlin. Ett diktarliv* (1998)

© Lasse Sandlin 2001